

VISIE NATUURMONUMENTEN OP ZONNE-ENERGIE

Om klimaatverandering tegen te gaan zijn energiebesparing en de omschakeling naar duurzame energievormen noodzakelijk. Zonne-energie speelt een belangrijke rol in het behalen van klimaatdoelstellingen en de ontwikkelingen gaan enorm hard. Hoewel kleinschalige initiatieven vrijwel altijd toe te juichen zijn, zijn er afhankelijk van de omvang en locatie, ook situaties denkbaar waar zonne-energie minder passend is. Vooral grootschalige realisatie van zonnepanelen op grond is in opkomst.

Tegelijkertijd lijkt de realisatie van zonne-energie op daken en binnen de bebouwde omgeving achter te blijven. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor natuur en landschap. Natuurmonumenten heeft daarom haar visie op zonne-energie opgesteld. Wij zijn voor een juiste locatiekeuze en, waar een locatie geschikt is, een zorgvuldige inpassing van zonne-energie in het landschap.

Bij grootschalige zonnerealisatie pleit Natuurmonumenten voor een duidelijke prioritering van plekken. Eerst op de daken, dan meervoudig ruimtegebruik en in uitzonderingsgevallen onder randvoorwaarden op grond.

Wij vinden zonne-energie niet passen in bestaande en te ontwikkelen natuurgebieden (Natuurnetwerk Nederland), en waardevolle landschapsgebieden.

We pleiten voor een landelijke regie en goede subsidie en regelgeving die zonne-energie binnen de bebouwde omgeving stimuleert (en daarbuiten ontmoedigt). We vragen provincies en gemeentes geschikte plekken te prioriteren en daarnaast om duidelijke eisen te stellen aan plannen, waarbij waardevolle gebieden worden uitgesloten.

Prioritering van Plekken

In een land als Nederland waar de ruimte schaars is, is het belangrijk dat nieuwe plannen en initiatieven in ruimtelijke samenhang worden benaderd. Hoe verhouden nieuwe initiatieven zich tot de andere opgaven op bijvoorbeeld natuur en landschap en onze leefomgeving? Natuurmonumenten pleit voor een duidelijke prioritering van geschikte plekken voor zonne-energie waar er slim gebruik wordt gemaakt van de schaarse ruimte die Nederland heeft. Zorgvuldige keuzes bieden kansen voor win-win situaties.

Zonne-energie zoveel mogelijk eerst op daken

Natuurmonumenten is in de eerste plaats voor zonnepanelen op daken van bijvoorbeeld woningen, bedrijven, industrieterreinen, [schoolgebouwen](#), stallen, loodsen etc. Dit heeft weinig tot geen effecten op natuur en landschap en verdient maximale inzet. Volgens berekeningen van Natuur & Milieu is er nog ruimte voor maar liefst 145 miljoen zonnepanelen

op de Nederlandse daken. Als al deze daken benut worden, kan Nederland tot wel 40% van haar elektriciteit uit de zon halen ([bron: N&M, 2017](#)). De huidige regelgeving van het Bouwbesluit staat nog in de weg voor maximale benutting van daken, en Natuurmonumenten pleit ervoor dat de regelgeving zo spoedig mogelijk wordt aangepast, zodat daken maximaal gebruikt kunnen worden voor zonnepanelen.

Kansen voor combinaties van ruimtegebruik

In de tweede plaats ziet Natuurmonumenten kansen voor combinaties van ruimtegebruik zodat er zuinig met ruimte wordt omgegaan. Bijvoorbeeld opwekking van zonne-energie gecombineerd met andere functies. Zonne-energie is vaak goed passend in een omgeving met kenmerken van bebouwing: op of naast grootschalige infrastructuren, bedrijventerreinen, industrieterreinen, vliegvelden, geluidschermen langs de weg, dijken en parkeerplaatsen. Denk ook aan overdekte parkeerterreinen. Combinaties van functies zoals zonnepanelen en waterberging of waterbassins zonder natuurfunctie, zijn denkbaar. Hierbij is het van belang dat er eisen worden gesteld aan het plan zodat natuur, cultuur en landschap niet in het geding komen.

Ruimtelijk slimme én innovatieve oplossingen voor zonne-energie

- (1) Inspirerend voorbeeld van slim ruimtegebruik is het fietspad in Krommenie dat zonne-energie opwekt ([bron: SolarRoad](#)).
- (2) Zonne-energie kan opgewekt worden met zeer dunne en flexibele panelen, bijna zo dun als folie ([bron: ECN](#)).

Solar Road/Fietspad, [bron: Solar Road](#)

Grootschalige zonne-realisatie op grond

Natuurmonumenten is zeer kritisch over grootschalige zonnerealisatie op grond. Gezien de wildgroei en weerstand raden wij op dit moment grootschalige zonnerealisatie op grond af. Indien er geen alternatieven zijn en zonnevelden noodzakelijk blijken voor het behalen van klimaatdoelen, kunnen in uitzonderingsgevallen zonnevelden passen op de juiste locaties op voorwaarde dat de opgave voor zonne-energie in bebouwd gebied al maximaal wordt benut én dat het park van toegevoegde waarde is voor natuur en landschap. Dit vraagt om een zorgvuldige locatiekeuze en juiste inpassing in het landschap met aandacht voor natuur.

Vervuilde gronden of voormalige afvalstortplaatsen lijken goed geschikt voor zonnepanelen. Op dit moment raden we zonne-energie op landbouwgrond af, gezien de extensivering die noodzakelijk is in de landbouw, en waarvoor ruimte nodig is. In bepaalde gevallen kunnen zonneparken op landbouwgrond inkomsten genereren en tegelijkertijd zorgen voor een verhoging van natuurwaarden. Op landbouwgrond met zonnepanelen zijn bijvoorbeeld minder bestrijdingsmiddelen of kunstmest nodig in vergelijking met volledig agrarisch landgebruik. Hetzelfde geldt voor locaties van tijdelijke braakliggende bedrijventerreinen. Hierbij is het van belang dat het plan van toegevoegde waarde is, én er beleid en eisen worden gesteld aan het plan zodat natuur, cultuur en landschap niet in het geding komen.

Gerichte maatregelen voor natuur op basis van een biodiversiteitsplan zouden dan voor bepaalde soorten positief kunnen uitpakken. Maar, er is nog weinig bekend over de effecten van grootschalige zonne-energie op grond in Nederland en daarom is voorzichtigheid geboden en meer wetenschappelijk onderzoek gewenst. Natuurmonumenten vindt grootschalige zonneparken niet passen in/nabij bestaande en te ontwikkelen natuur (Natuurnetwerk Nederland) en in waardevolle landschappen. Een groot ruimtebeslag van zonnepanelen kan voor verstoring zorgen en vormt een risico: er kan verlies, veranderingen verstoring van leefgebieden van soorten en ecosystemen optreden. Zonnepanelen op grond hebben een landschappelijke impact en veranderen het karakter van de omgeving. Wij vinden dat de bescherming van deze bijzondere gebieden voorop zou moeten staan.

Kansen voor natuur

Op de juiste locatie, met een goede landschappelijke inpassing en aandacht voor natuur, kunnen er ook positieve effecten voor natuur zijn. Gericht, extensief natuurbeheer van zonnepanelen op voormalig intensieve landbouwgronden kan ten gunste komen van instandhouding van akkervogels. Positieve effecten kunnen er dan zijn voor soorten als patrijs en de tapuit (zie ook [WER, 2018](#); [RUG, Grauwe Kiekendief](#) en [WUR, 2018](#)).

Aandacht voor omgeving

Natuurmonumenten maakt zich hard voor participatie van duurzame energieprojecten met de omgeving. Het plaatsen van zonnepanelen dient altijd in samenspraak te gaan met betrokkenen. De energietransitie kan alleen slagen met voldoende draagvlak en participatie. Lees het '[manifest zonneparken Noord-Nederland](#)' over het laten meebeslissen van lokale gemeenschappen en het ten goede komen van verdiensten aan hen ([NMFs, 2018](#)), of lees de [visie van de Gelderse Natuur en Milieufederatie](#) voor meer mogelijke manieren van participatie.

Aanbevelingen

- Natuurmonumenten pleit voor een duidelijke prioritering, waarbij er maximaal ingezet wordt op energiebesparing om de energieopgave te verminderen.
- Nu de plannen van het klimaatakkoord worden vormgegeven is het tijd voor overheden om duidelijke ruimtelijke keuzes te maken. Wij pleiten voor meer ruimtelijke regie en kaderstelling vanuit de landelijke en regionale overheden op natuur en landschap m.b.t. duurzame energie projecten. Zo vinden wij dat er vanuit het rijk ruimtelijke kaders moeten komen waarbij natuur en waardevolle landschappen worden ontzien. Bijvoorbeeld via de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), zie ook de motie van Tweede Kamerlid [Dik-Faber](#).
- Stimuleer zonne-energie op daken en binnen stedelijk gebied middels beleidskaders en maatregelen zodat eerst de meest geschikte opties aan bod komen. Denk aan financiële beloning voor realisatie van zon binnen bebouwde omgeving, bijvoorbeeld via subsidie duurzame energie (SDE) en aanpassing van bijvoorbeeld het Bouwbesluit zodat op veel meer daken zonnepanelen komen. Een wildgroei van zonnerealisatie op grond moet worden voorkomen.
- Maak een inventarisatie per provincie/gemeente van hoeveel dakoppervlak er kan worden ingezet en welke bebouwde gebieden en andere kansrijke locaties, waar draagvlak voor is, het beste in aanmerking komen. Zo wordt de volledige opgave van zonne-energie gestimuleerd.
- Indien er geen alternatieven zijn en zonnevelden noodzakelijk blijken voor het behalen van klimaatdoelen, kunnen in uitzonderingsgevallen zonnevelden passen. Stel op de daarvoor geschikte locaties eisen aan het plan zodat dit van toegevoegde waarde is voor natuur en landschap en natuur, cultuur en landschap niet in het geding komen.
- Bestaande en te ontwikkelen natuurgebieden (Natuurnetwerk Nederland) en waardevolle landschappen worden uitgesloten voor grootschalige zonne-realisatie op de grond.

Wat doen wij?

Met behoud van robuuste natuurgebieden (en daarmee ook de opvang van CO₂), klimaatbuffers, biomassa en het verminderen van onze eigen CO₂-uitstoot, levert Natuurmonumenten haar bijdrage aan een duurzame wereld. 90 % van onze elektriciteit wordt met windenergie opgewekt en 10% via eigen zonnepanelen, bijvoorbeeld op daken van onze beheer kantoren. Daarnaast werken we met partners, zoals Greenchoice, samen op het gebied duurzaamheid. Onlangs hebben we in samenwerking met anderen meegewerkt om Haarzuilens energieneutraler te maken. Energiecoöperatie Haarse Zon heeft drie zonnedaken gerealiseerd, waarvan een beschikbaar is gesteld door Natuurmonumenten. Het dak is van onze Hoeve Wielrevelt.

Wij ondersteunen de initiatieven die tevens voordelen bieden voor de biodiversiteit. We zijn dan ook nieuwsgierig naar de mogelijkheden voor zonne-energie van geschikte omvang op locaties waarbij geen natuur en landschapswaarden in het geding zijn.

Visie Natuurmonumenten prioritering van zonne-energie in Nederland

Hieronder een uitwerking van de visie van Natuurmonumenten waarbij we adviseren op prioritering van locaties die ons inziens geschikt zijn voor de plaatsing van (grootschalige) zonnepanelen. Wij hopen dat deze prioritering kan helpen bij het mede bepalen van de inzet van overheden en de verdere uitrol van de energietransitie binnen duidelijke kaders. Hoewel dit op hoofdlijnen onze visie samenvat, blijft maatwerk van belang. Per locatie moeten plannen beoordeeld worden. De inpassing van zonnevelden vraagt om een zorgvuldige analyse vanuit ruimtelijke kwaliteit met aandacht voor landschap en natuur.

Categorie	Kenmerken	Aandachtspunten
Voorkeurslocaties - zonne-energie op dak	Daken of gevels van woningen, bedrijven, winkels, industrie etc.	
	Distributie en loodsen	
	Schoolgebouwen	<i>Nederland telt ruim 7000 lagere en middelbare schoolgebouwen, samen goed voor miljoenen vierkante meters lege daken (bron: Schooldakrevolutie).</i>
	Sporthallen	
	Daken van overige instellingen en enthousiastelingen	
Mogelijke combinaties van meervoudig ruimtegebruik	Langs (bij of in/op) grootschalige infrastructuur, bedrijventerreinen, industrieterreinen, landingsbanen van vliegvelden, spoorwegen	<i>Onder randvoorwaarden, denk aan de juiste locatie, gepaste schaal en omvang en landschappelijk ingepast met aandacht voor natuur</i>
	Voormalige (afval) stortplaatsen of vervuilde grond	<i>Onder randvoorwaarden, denk aan de juiste locatie, gepaste schaal en omvang, landschappelijk ingepast en aandacht voor natuur</i>
	Op hellingen van bijvoorbeeld spoordijken	
	Geluidswallen, geluidsschermen en berm langs wegen	

Categorie	Kenmerken	Aandachtspunten
	(Als overkapping van een) parkeerterrein	
	Combinaties met water, zoals waterberging en bassins zonder natuurfunctie	<i>Constructie van groot belang voor effect. Hier dient altijd goed onderzoek aan vooraf te gaan en de ecologie en waterkwaliteit zou randvoorwaardelijk moeten verbeteren. Niet wenselijk in ecologische (kwetsbare) gebieden</i>
	Overig bebouwd gebied (zoals op- en afritten)	
Overige mogelijke locaties onder randvoorwaarden	In combinatie met windenergie – denk aan ‘zonnebehang’ voor windmolens of tussen windmolens	<i>Onder randvoorwaarden, denk aan de juiste locatie, gepaste schaal en omvang, landschappelijk ingepast met aandacht voor natuur</i>
	Als tijdelijke functie op gronden die wachten op een nieuwe bestemming (zoals bouw of industriebestemming) of gronden waar bodemsanering nodig is.	<i>Op juiste locaties van gepaste schaal en omvang en landschappelijk ingepast met aandacht voor natuur</i>
	Intensief gebruikte landbouwgronden, meervoudig ruimtegebruik van landbouwgrond of inefficiënt gelegen en ‘slechte’ landbouwgronden.	<i>Op juiste locaties van gepaste schaal en omvang en landschappelijk ingepast met aandacht voor natuur</i>
Niet wenselijke locaties	Natuurgebieden (dat is inclusief het Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000 gebieden) en andere gebieden van hoge ecologische waarde – denk aan weidevogelgebieden.	
	Gebieden met hoge cultuurhistorische waarde	
	Gebieden van hoge landschappelijke waarde, zoals Nationale landschappen	